

Românul Târnăvean

Administrația și
Redacția:

Strada
Elizabeta Nr. 30,
unde sunt a se
adresa toate
scrisorile.

Manuscrisele n
se inapoiază. u

== Apare lunar, afară de lunile de vară. ==

Acte de demnitate națională.

România a hotărît mobilizarea generală a armatei sale și a început războiul împotriva Bulgarilor. Aceasta este cea mai înălțătoare de inimi și de suflete! Căci trebuie să te ridice în sferile cele mai înalte ale simțirii omenești știrea, când frații tăi de același sânge să pună luptă pentru realizarea scopurilor mari ale neamului tău.

Mobilizarea și începerea luptei cu arme sunt cele mai frumoase acte de demnitate națională. Și câte acte înălțătoare nu cetim zilnic în legătură cu acțiunea militară a României. Foștii ministri și deputații acționali, bărbați fruntași ai neamului românesc, să înrolează în șirul luptătorilor. Să ducă mama a cărei cinci feciori au fost chemați sub arme și-și oferă serviciile sale pentru caritate. Se prezintă în războiul voinic cu șapte copii minoreni și mama. Li iau în primire pe copii și poliție și el pleacă la război. Altuia îi moare nevasta. Intra în război sună cornul și el sărutându-și încă nevasta moartă pusă pe catafalca războiului, ca să lupte pentru neamul românesc. Să însinuieze de bărbați români, cari n'au fost militari de loc, spre a fi duși pe câmpul de război. Nu-i pot primi, ei se să mulțămesc, pretind să fie înrolați, că lor li-e rușine, că nu pot să-și ofere sângele pentru neam. Alții oferă totuși mari de bani și de pământuri pentru eroi, și mai ales țeranilor, cari

vor lua parte la lupte și să întorc victorioși sau mor pentru patrie. *Iată câteva acte înălțătoare a demnității naționale!*

Suntem mândrii în sufletul nostru la vederea astorfel de manifestațiuni.

Ori cât de mândri am fi însă văzând aceste acte înălțătoare ale fraților noștri, totuși nu ne putem ascunde rușinea care o simțim la vederea faptelor noastre românești de aici, prin cari nu numai că vătămăm demnitatea națională, care trebuie să fie una și aceea, comună și sfântă tuturor, dară ne facem nedemni încă și de numele de român.

Nu putem zice, că e act înălțător dacă vezi, că să află frați de aceea, cari din motive de comotizare, din interese trecătoare, materiale, se refugiază în tabăra dușmanilor noștri politici. — cari preferă să vorbească în public altă limbă, decât cea românească, — care și în casa lui vorbește altă limbă decât cea românească, — care în manifestațiunile publice prin vorbe, arată deprinderea drepturilor sale sau prin o purtare absolut pasivă aduce cele mai grave injurii demnității naționale, suferind, ca alții să-și bată joc de tot ce este sfânt pentru existența neamului său! E doară act înălțător, dacă vezi că unii să îmbulzesc să-și dea votul pentru dușmanul neamului tău, altul aranjează petreceri românești cu invitații scrise în limbă străină și tipărite în tipografia străine? E doară înălțător, când vezi, că frații tăi, cari sunt chemați ca să te conducă, depun armele înaintea dușmanului și

comit acte de cea mai scârboasă trădare de neam?!

Nu-i vorbă, sunt și la noi acte adevărate de demnitate națională, numai că sunt puține. Și până nu vor fi multe, până ce vezi, că poporul român, acesta de trei și jumătate milioane are mulți fii rătăciți, cari prefer comoditatea jertfelor, cu cari este împreună eliberarea unui neam, — nu suntem vrednici de o soartă mai bună.

Dr. R. B.

Alegerea de deputat dietal parțială în cercul electoral al Diciosânmărtinului.

La încheierea numărului nostru trecut am aflat știrea despre denumirea lui Sándor János, deputatul cercului electoral al Diciosânmărtinului, de ministru de interne. În urma acestui fapt a trebuit să se supună unei alegeri nouă. Am anunțat numai în numărul nostru trecut acest eveniment și de atunci încoace am și trecut deja peste alegerea parțială. Despre decursul acestei alegeri precum și despre unele incidente regretabile, pe cari mai bine am dori să nu le vedem puse pe hârtie, dară cari sunt în strânsă legătură cu viața partidului național român din comitatul Târnavei mici, încercăm pe scurți să scriem cetitorii în următoarele.

Schimbarea de guvern.

Este de obște cunoscut, că comitatul Târnavei mici în urma organizațiunii administrative, pe care o are prin nesocotirea totală a stărilor reale, este nu numai cel mai mameluc comitat dintre toate câte sunt în țara aceasta, dară totodată cel mai adict politicii feudale maghiare profesate de Tisaștii bătrâni și tineri. Aici se petrece jocul furibund șovinist feudal al sistemului de astăzi dominant. Să înțelege, că mare bucurie a cauzat în colțul acesta de țară al „patrioților patentati” schimbarea de guvern întâmplată în favorul tisaștilor. S'a șoptit de mult, că pentru cazul dacă Tisza ajunge la putere vre-odată, primul lucru i-a fi, ca să pună de ministru pe cumnatul său Sándor János, care este deputatul cercului electora-

completă și putere mare, zămislitul va avea deasemenea sănătate completă și putere mare.

Fost'au tatăl și mama slabi și neputincioși, zămislitul va fi deasemenea slab și neputincios.

Fost'a unul din zămislitori puternic și sănătos, iar celalalt slab și bolnăvicios, zămislitul nu va fi nici ca zămislitorul cel sănătos — nici ca cel slab și bolnăvicios ci va avea o stare mijlocie depinzând foarte mult dela condițiile de existență.

Fost'au ambii zămislitori nevoiaș, slăbănogi și betegi — zămislitul va fi mai nevoiaș mai pocit, mai slăbănog și mai beteag decât fiecare din zămislitori.

Aceasta este regula generală dovedită de observațiuni.

Dar sunt și excepții fără îndoială, căci nici o regulă nu-i fără excepție.

Ceea ce am zis sunt rezultatul unor observațiuni importante și îndelungate pe cari ar trebui să le avem în vedere mai ales în cazul de căsătorie. Așa d. ex. se poate foarte ușor observa:

1. În căsătoriile făcute prea de vreme, când mireasa n'are decât abia 15 ani — și mai ales în cazul când mirile abia are 18 ani.

2. În căsătoriile făcute numai din interese bănești.

3. Pe considerațiuni de neam, de protecțiuni și fără a ținea socoteală de starea sănătății celor

FOIȚĂ.

Toporul și pădurea.

„Pădure veche. În ce loc nu ne pasă, să se ducă să-și ia lemne de casă. Într-o zi toporul coadă nu avea, dară lesne ce treabă el făcea. Săteanul nostru numai cu fieru 'n mână se să slutească pădurea cea bătrână. Săteanul mai tineri, se îngrijiră foarte rău. „Prietini, toporul e aproape — să ne gâtam de moarte.“ Săteanul nostru cu om ca să-și ajute?“ Săteanul mare ce ani avea trei sute. Săteanul răspund ceialaltii: „Așa dar fiți pe pace“, Săteanul bătrânul — „nimic nu ne pot face, Săteanul cu toporu-i n'o să isbutească, Săteanul să ostenească...“ Săteanul avu dreptate, Săteanul silință, cercări îndelungate, Săteanul dreapta și 'n stânga, cu puțină sporire, Săteanul se rentoarce fără isbucire, Săteanul aru toporul o coadă de lemn tare, Săteanul în pădure făcu stricare mare.

Aceasta istorie fiind adevărată,

Ea limpede arată,

Că ori în care țeară

Cele mai multe rele nu vin de din afară

Și că străinii singuri nu sunt carii le fac,

Ci ei cu fi de-ai țării s'ajută 'mprumutat.

Gr. Alexandrescu.

Ereditatea sau moștenirea.

În articolul de față nu voi vorbi despre ereditatea sau moștenirea de avere, mai ales că aceasta aparține de domeniul altor cunoștințe, ci voi vorbi despre aceea ereditate sau moștenire cari face să se nască din tată în fiu.

Cu alte cuvinte atât calitățile bune cât și cele rele și mai ales unele boale să moștenesc să transmit din tată în fiu până la a 9-a generație.

Aceasta ereditate despre care mi-am propus se scriu câteva vorbe, este o calitate a vieții individuale și-și întinde puterea s'a asupra întregii plăsmuiri omenești, adevărată asupra corpului cât și mai ales asupra sufletului omului.

Zămislitul în mamă are în cele mai multe cazuri asemănare cu tatăl și cu mama lui atât în părțile corporale cât și în cele sufletești.

Fost'au sau avut'au tatăl sau mama sănătate

Diciosânmărtinului. Astfel s'a și întâmplat. Tisza ajungând de ministru-președinte, Sándor János a fost numit ministru de interne.

Cine este Sándor János?

Așa se spune și se vorbește prin comunele românești de pe Câmpie, că Sándor János este de origine român. Este fiul unui jude de tablă, a cărui tată a fost român și a luptat în anul 1848 alături de Români. Și dacă am dubita în exactitatea acestor date, este cert de altă parte, că toată ființa acestui bărbat este românească. Figura, trăsăturile lui și cunoștința perfectă a limbii române, face să ne convingem despre adevărul acelor date. Și oare să nu ne cuprindă mirarea, dacă după toate acestea constatăm, că Sándor János este dușmanul cel mai neîmpăcat al poporului român?

Din timpul destul de lung petrecut de acest bărbat în viața politică, nu cunoaștem un singur moment, când prin el sau prin mijlocirea lui poporului român i-s'ar fi făcut vre-un bine.

Dimpotrivă putem constata, că în timpul de 12 ani, cât a fost Sándor János comite suprem al comitatului Târnavei mici, poporul român a perdut pas de pas ori ce influență în administrația acestui comitat și în administrația comunelor, pe când nemeșii maghiari din acest comitat și încă și din alte comitate, lipsiți de averi și ajunși la sapă de lemn, toți au primit posturi grase și ofiții, așa încât astăzi nu vezi între oficialii administrativi decât pe câte un notar de român. Știm bine, că aceste figuri de români nu reprezintă pentru poporul român nici o valoare morală, deoarece ei au trebuit să-și calce pe inimă de 100 ori și să se închide ideii de stat maghiare, căci altfel nu ar fi ajuns la pită.

Trenul, telefonul, drumurile și orașul Diciosânmărtin, aceste sunt creațiunile lui Sándor János. Toate sau făcut pentru întărirea elementului unguresc. Trenul trece pe lângă comunele unguerești, telefonul stă în serviciul organizmului administrativ, drumurile, cari duc în comunele românești sunt sub toată critica. Diciosânmărtin este o cetate nouă, așa s'a zis când s'a făcut pentru întărirea elementului unguresc din Ardeal. Numai un singur polițist român e la oraș. Sub domnia lui Sándor János de 12 ani cade și amărteala totală a poporului român din acest comitat. Nici o mișcare, nici o manifestație a conștiinței românești.

Depărtându-se Sándor János din acest comitat, influența lui a rămas neschimbată în treburile administrative. A fost și secretar de stat și mai în urmă în vremea coaliției s'a retras din viața publică, cuvântul lui însă a fost hotărâtor în comitatul nostru și în vremea aceea. Și asta nu-i de mirat, căci nu este o singură familie de ungur, un singur oficial comitatenz, la care să nu-i fi făcut vre-un bine.

Urmează la putere partidul național al muncii sub conducerea lui Tisza. Sándor János iarăși iese pe teren. Candidează de deputat în anul 1910 în cercul Diciosânmărtinului și după o luptă crâncenă dusă împotriva partidului nostru național român și împotriva partidului kossuthistilor iese învingător. Ca membru al acestui partid a asistat la făurirea multor legi nimicitoare pentru poporul

român. El a luptat totdeauna în frunte împotriva noastră. Să ne aducem aminte de reforma electorală. Sándor János a fost viceprezidentul comisiei exmise și în aceasta calitate și-a ridicat cuvântul de mai multe ori, ca să dovedească că ori ce reformă liberală a legii electorale este în favorul românilor, pe cari însă fiind niște oameni proști? nu-i putem înzestra cu drepturi. Frumoasă dragoste pentru poporul român. Sándor János este acela, care de unăzile a insistat pe lângă ministru cultelor, ca să amenințe preoțimea română din acest comitat, cu detragerea congruei pentru purtarea lor bravă românească. Și încă multe s'ar putea spune, eă cine este Sándor János. După toate acestea, să nu credeți iubiți cetitori, că Sándor János a făcut vre-un bine poporului român, dacă a rupt pe câte un preot și învățător de român în tăria sentimentelor și convingerilor sale asigurându-i poate congrua și întregirea de salar în schimbul tradării solidarității noastre impunătoare.

Orașul Diciosânmărtin pentru Sándor János. — Un incident regretabil.

Cum a luat vestea primarul orașului Diciosânmărtin, o creatură a lui Sándor János, adus din alt comitat, despre denumirea acestuia, uitându-și de oficiul său, care nu-i permite politizarea, a provocat pe toți locuitorii Sânmărtinului să-și ilumineze casele. Nu știm cum s'a întâmplat, dară este cert, că între iluminătorii au fost și niște români, pe cari până acuma i-am știut în primul rând al luptătorilor noștri. Astfel am aflat, că și-au iluminat ferestrele în onoarea lui Sándor János dl Simion Caluțiu, care este prezidentul partidului național român din comitatul Târnavei mici, Laurențiu Păscu, protopopul Sânmărtinului, și președintele comitetului cercului electoral al Diciosânmărtinului, Victor G. Maior directorul „Vulturului” și membru în comitetul central comitatenz al partidului național român, precum și dna Văd. Aneta Zehan, care este prezidenta reuniunii femeilor române. Nu dubităm nici pe un moment, că acești dâni români au purces cu bună credință, dară și cu puțină cunoștință de cauză. Noi nu putem aproba ce au făcut, fiind date împrejurările desperate în cari se află poporul român din țara aceasta. Constatăm, că iluminarea Domnilor Români au făcut mare reșez în publicul românesc din comitat și în afară de comitat și dacă ne gândim la urmările, pe cari le-a avut deoparte în viața internă a partidului nostru, de altă parte în raporturile noastre față de dușmanii noștri politici de aici, numai adânc regreta putem aceea ce s'a întâmplat.

Ședința comitetului central comitatenz a partidului național român din comitatul Târnavei mici

În urma alegerii parțiale s'a ivit necesitatea ținerii unei ședințe a partidului nostru, în care să se hotărească atitudinea noastră. Ședința aceasta s'a convocat prin cei chemați imediat după ce s'a aflat terminul alegerii. Pentru alegere s'a fixat ziua de 28 Iunie n. 1913, ședința s'a convocat pe 18 Iunie n. 1913. La ședință s'au prezentat membrii tuturor organizațiilor noastre comitatenze în număr destul de frumos. Au fost de față vre-o 30 membrii.

ce se împreună, cari în cele de mai multe ori, casa noilor căsătoriți nu e decât un izvor nesecat de boale, de doliu înainte de timp, de urmași schilavi la corp și la minte și în fine de veștejirea sau regenerarea neamului.

În căsniciile dintre neamuri (rudenii) moștenirea sau ereditatea calităților și mai cu seamă a slăbiciunilor și a beteșugurilor este și mai înșămnată.

Așa bună oară în unele ținuturi din Italia și Portel aproape de Bolonia, în satul Baty din Britania și mai ales în unele insule ale Scoției căsătoriile între consăngeni e o regulă dar nu e mai puțin adevărat că și boalele ereditoare dau un contingent foarte respectabil — iar idiopia surditatea, degenerescenta — cu un cuvânt tot felul de nenorociri și în urmă mortalitatea e considerabilă.

Dar mai ales copii sunt aceia care sufer păcatele părinților, moșilor și strămoșilor lor. Ei erezesc tot felul de boale alături cu calitățile sau defectele avute de moșii și strămoșii lor.

În adevăr așa și e că un copil se dobândească o calitate sau un defect ce nu l-au avut părinții lui, însă l-a avut moșul său. Relele conformațiuni, mai multe degete la mâni sau picioare, surzenie, orbire etc. ce nu le-au avut tatăl însă le-a avut moșul. Așa vedem sărind une-ori generațiuni întregi, și pe când le credem stânse acele boli atunci apar pe la a treia și a patra generație. Natural că este un mister acest lucru în medicină, însă în avântul ei de a se ocupa cât mai mult de a ști, cât mai mult de a pătrunde

cât mai adânc în culele întunerecului necunoscut — a luat și aceasta chestiune a eredității fiziologice o direcție spre rezolvire. Chestiunea însă fiind foarte vastă m'am mărginit a atrage numai atenția cetitorului și ai reaminti că adică slăbiciunile cusururile, boalele etc. ca și calitățile bune și frumoase se moștensesc, și că ne este cu puțință în unele cazuri, cum sunt mai ales cele de căsătorie, că prin bună alegere să ne ferim de multe primejdii și boale în familia ce dorim să o avem.

Dr. V. Hâncu
med. arhidiecezan.

Din trecutul comitatului Cetatea de Baltă.

O ședință revoluționară. — Cereri românești și săsești. De Dr. Romul Boila.

Dupăcum s'a văzut din publicațiunea ultimă despre trecutul comitatului Cetatea de Baltă apărută în nrul 5 al „Românului Târnăvean”, congregația comitatenză, care și-a ținut ședințele în zilele de 22, 23, 24, 25 Aprilie 1861 a decis că proxima ședință să se țină în prima zi de luni dela începutul lunei Iunie. Astfel s'a și ținut adunarea comitatenză în zilele de 3, 4, 5 Iunie.

Ședința de 3 Iunie a avut un caracter deosebit de revoluționar. S'a văzut din cuvântarea comitelui suprem și din hotărârile aduse, că până la data aceea încă nu s'au implinit nădejtile membrilor maghiari, nutrite față de puterea centrală de guvernământ. Astfel constată comitele suprem, că constituția maghiară încă nu s'a res-

După ce s'a trecut peste unele formalități a urmat la dezbateri chestia atitudinii noastre față de alegerea parțială din 28 Iunie n. 1913. S'a luat cuvântul pro și contra activității. Aducându-se în discuție chestia iluminăției, meritul normal al pertractărilor s'a întrerupt pe un moment. Vre-o 3—4 membrii ai comitetului central vădit atinși de aceasta discuție gingaș sau depărtat. Cei remași au pertractat apoi mai departe despre obiectele dela ordinea zilei și cu majoritate absolută a voturilor au decis pasivitatea pentru alegerea din 28 Iunie 1913. S'a decis lansarea unui apel în acest senz.

La sfârșitul ședinței dupăce, s'au luat mai multe hotărâri în bună înțelegere, din nou s'a adus în discuție chestia iluminării. Membrii prezenți ai comitetelor având tot dreptul ca să tragă la răspundere pe cei puși în fruntea lor pentru purtarea lor publică, au cerut deslușiri în chestia iluminării dela dl prezident. Spiritele erau agitate, vocea celor de față tremurătoare, tonul interogațiilor era hotărât și bărbătesc, puțin a trebuit ca să se aprindă totul. Și așa s'a și întâmplat. Prezidentul a persistat pe lângă punctul său de vedere, că nu-i dator să dea deslușiri, interogații stărniau pentru deslușire. Atunci deodată a face propunere pentru reîncredere față de prezident. Prezidentul închide ședința. Atunci toți de față își dau dimisia. Astfel a decurs ședința. Organizația noastră a suferit zgudurni serioase.

Precum suntem informați s'au făcut pașii necesari spre a ne reorganiza. Cine știe cât timp va trebui să treacă până dispar urmările stricacioase a unui astfel de incident.

Desbinările noastre și presa judeo-maghiară din loc.

Incidentul cu iluminăția, precum și decizia ședinței din 18 Iunie n. 1913 a adus mai multă satisfacție și bucurie, dar totodată și mai mult folos „patrioților noștri patentati” grupăți în jurul foilor judeo-maghiare „Kisküküllő” și „Vas megyei Híradó” din loc. Scribii dela foile acestea nu cunosc margini în terfelirea cauzei românești. Acești dâni cred, că acei români, cari au iluminat sunt perduți pentru cauza românească și au căzut în tabăra lor. Amar se înșală.

Noi credem, că facem un serviciu și aceluiași popor român, cari au fost terfelți prin foile judeo-maghiare din loc, dacă analizăm pe rând cele scrise în legătură cu persoana lor.

Tinerimea română din Diciosânmărtin și în frunte cu dl dr. Virgil Radeșiu și dr. Marcu Caluțiu au aranjat o petrecere în 16 Iunie n. 1913. Foia din loc „Kisküküllő” scriind despre aceasta petrecere zice, că aceasta a fost petrecerea românilor moderați, lipsind total dela petrecere români radicali. Încă și dnii noștri au luat parte acolo în număr mare, petrecându-se bine. Iată cum mestecă veninul foia „Kisküküllő” scriind despre dnii dr. Virgil Radeșiu și dr. Marcu Caluțiu, pe cari îi cunoaștem de români radicali, ca ori și pe care altul, precum și de familiile Bian, Zehan, Pop, cari au fost la petrecere, că sunt români moderați. O stupiditate mai auzită!

tabilit, Ardeleni încă n'au fost invitați la Cămin din Peșta. Administrația comitatului să facă cea mai mare ordine. Spiritul populației de deosebire de naționalitate este multămită aruncurile să plătesc cu mare punctuositate lichizând ședința să trece la cetirea rescriptului scaunului suprem guvernial cezaro-regesc din loc.

Rescriptul acestuia pentru înființare de tribunale să pune ad acta și să susțină organizația judiciară instituită deja prin adunarea din Aprilie.

Să trec la ordinea zilei peste rescriptul care să interzică alegerea deputaților pentru Cămin din Peșta.

Să cetește rescriptul despre salarizarea funcționarilor nemți, din vremea absolutismului. Să tărește, că dacă nu din averea statului unguresc să plătește plata lor, n'au nimica, dacă capot ori ce salar, dară și aceasta numai prin decizia comună din Peșta să poate decide.

Scaunul guvernial înștiințază comitatul prin rescript că jandarmăria împărătească să ocupe din nou posturile din comitat, comitatul să se îngrijească de întreținerea și încavirarea lor. Să răspunde prin adresă către scaunul guvernial în care să spună, că comitatul a instituit pe jandarmi și n'are lipsă de jandarmi, ordinea nu s'a turburat nicăiri, nu găsește nici locuință potrivită pentru jandarmi.

Să mai cere părerea comitatului despre furtul vinarsului, precum și despre expoziția generală artistică din Londra. La toate să răspundă evaziv și respingător.

Cei de față deplâng moartea tragică a Ce-

În ziarele noastre „Românul“ și „Gazeta Transilvaniei“ a apărut despre mișcarea electorală, precum și despre incidentul iluminăției o corespondență scrisă într'un ton de justă indignare și cu nu mai puțin gând bun, ca și cu care s'a iluminat. „Vármegeyi Hiradó“ la care scrie pretinsul filo-român, șovinistul neîntrecut dr. Gyárfás, aduce în întregime corespondența aceea și face apoi comentariul, pe care nu-l putem lăsa fără observări. Constată, că prin aceea că au iluminat cei câțiva români, românii au voit să-l sărbătorească pe Sándor János. Dacă altceva nici nu l'ar evalua pe Sándor János ca să poată fi ministru de interne singur faptul, că în onoarea lui luminează protopopul român, directorul de bancă român, președintele partidului național român și prezidenta reuniunii femeilor române, cu un cuvânt îl sărbătorește și poporul român, care duce de altcum o luptă izolată pe toate terenele publice. Este de ajuns să-l clasifică și se invedereze calitățile lui extraordinare de conducător. „Vármegeyi Hiradó“ constată mai departe, că românii cari au iluminat au avut un curaj moral de admirat, că împotriva osândei neamului lor a ținut să-și manifeste simpatia lor față de Sándor János. Foia vede în manifestația aceasta o chizișie pentru un viitor mai frumos al națiunii maghiare.

Presupuneri absolut false! Cei câțiva români cari au iluminat nu credem, că au intenționat ceea ce zice „Vármegeyi Hiradó“ deci atât în numele lor, cât și în numele poporului român întreg din comitat protestăm împotriva presupunerii, că românii din acest comitat au voit să sărbătorească pe Sándor János ca pe omul expus politic și dușmanul neamului nostru și prin fapta lor au voit să aprobe politica destructivă dusă de el și soții lui.

*

„Vármegeyi Hiradó“ să ocupă mult cu corespondentul „Gazetei Transilvaniei“ și a „Românului“ înjurându-l cocșește și aducându-i invective, pe cari nu le putem lăsa fără observare. Abstrăgând dela tonul pasionat a corespondentei, care sa motivează prin împrejurările noastre, ea este scrisă într'o formă corăspunzătoare demnității noastre naționale. Ori suntem un neam de cinste condus de conștiința și demnitatea adevărat națională, ori ba. Și dacă ba, atunci să nu păcătuim a lua în gură numirea de român. Suntem conștiinși, că corespondentul a purces din gând curat, bărbătește, așa după cum cere aceasta mândria națională, aducând prin pășirea lui energică servicii neprețuite cauzei românești. Și mai ales putem afirma acest lucru, dacă presupunem, că acei români, cari au iluminat n'au voit să păcătuiască împotriva intereselor mari ale neamului lor. Între astfel de împrejurări este ușor de judecat tonul în care scrie „Vármegeyi Hiradó“ privește în corespondență tendința de a trezi divergențe între maghiari și români, fiind aceasta interesul de existență a unor români. Mai departe este scandalizat că s'a aflat un „corespondent special“ între români, cari denunță pe conducătorii săi, pe protopopul, pe președintele său și îi terfelește prin ziare pentru un act de curtoazie, care l-au făcut unui politician de unghur. „Vármegeyi Hiradó“ condamnă pe corespondent, cari prin astfel de denunțări voește a-și câștiga existența.

telui Teleki László. Amintirea acestuia să eternizează prin proces verbal.

Comitele suprem aduce la cunoștința adunării, că David Almășan în urma ocupațiunii de profesor și Nicolae Moldovan în urma ocupațiunii de moșia demisionează primul din postul de vice-procuror, al doilea din cel de jude a primei instanțe.

După ce să cetesc mai multe recerări dela diferite comitate să trece la întregirea posturilor vacante și să rezoalvă diferite cereri.

În ședința din 5 Iunie 1861 a cerut cuvânt Vasilie Bian, un fruntaș de a românilor și în termini energici, pretinde împlinirea postulatelor românești formulate cu ocaziunea adunării din luna Aprilie. Adunarea în urma pășirii energice a Dnii Vasilie Bianu a decis, că cererea românilor să fie desbătută la viitoarea adunare între primele obiecte, când or fi mai mulți de față.

Cătră sfârșitul ședinței din 5 Iunie apare în procesul verbal de pe acele vremuri o petiție scrisă în limba germană și prezentată de frații noștri sași. În petiția aceasta să cere respectarea limbii germane în administrație și în atingere cu poporul. Cer oficiali sași sau cel puțin de aceia străini, cari cunosc limba germană. Cu un cuvânt au cerut frații noștri sași respectarea principiului de egalitate în administrarea comitatului.

De când tot cerem acest lucru și tot numai cu cererea am rămas.

tența, poziție, bani și avere și provoacă pe Români, ca să nimicească pe un astfel de om.

Înainte de toate constatăm, că „Vármegeyi Hiradó“ despre servicii ideale aduse neamului nare nici idee. Ea crede, că românii fac toate pentru poziție, bani și avere, cum este întocmit astăzi tot sistemul de guvernământ judeo-maghiar din țara aceasta. Să știe „Vármegeyi Hiradó“ că acei români, cari astăzi și în trecut au lucrat pe orice teren pentru înaintarea națională a poporului român, au lucrat aducând jertfe grele, de cari ei nu sunt harnici și cari jertfe trebuie să aducă neamului nostru mai curând sau mai târziu libertatea sa națională. „Vármegeyi Hiradó“ affă de păcat când vrei să-ți trezești neamul, vrei să-i asiguri poziția, care să cuvine în rândul neamurilor. Este păcat, când se află câte un fiu de a neamului, care simte și vede mai multe și știe mai bine aprecia ce este spre binele și spre stricăciunea lui.

„Vármegeyi Hiradó“ zice că corespondentul a atăcat vieța privată a unei dame, zicând despre doamna Zehan, că este prezidenta „Reuniunii Femeilor Române“ și totodată membră în comitetul „Tulipánegylet“-ului, că tipărește invităriile reuniunii consecvent în tipografiile străine și nu la tipografiile românești. Atăta a zis corespondentul și mai mult nimica. Despre asta zice „Vármegeyi Hiradó“ că corespondentul a atăcat vieța privată, prin urmare cinstea unei dame. Și noi condamnăm pe acel mizerabil, care cutează a să atinge de vieța privată, de onoarea unei dame. dar în cazul de față este o stupiditate și o absurditate a vorbi de un astfel de atac. Este doară vorbă de afaceri publice, de manifestațiunile publice a unei persoane românești de frunte, a cărei fapte nu pot fi subtrase criticii, încât ating vieța publică românească. Constatăm, că corespondența s'a ținut de marginile acestea, deci respingem cu indignare tendința foii „Vármegeyi Hiradó“ de a să vâri între noi și de a să amesteca în cauzele noastre publice, cu cari n'are nici în clin, nici în mână.

*

În legătură cu cele scrise de „Vármegeyi Hiradó“ despre incidentul cu iluminăția scrie despre doamna Zehan, că ea a fost cumva datoare, ca să lumineze, fiindcă Sándor János și partizanii lui l-au ajutat pe fie iertatul soțul Dsale la avere și bunăstare, care a fost un aderent sincer a lui Sándor János, oferindu-i în anul 1906 chiar și mandatul de deputat. Noi nu voim a atinge sentimentele gingașe, dară ținem de necesar în interesul adevărului, ca să afirmăm că după cunoștința noastră dl Vasile Zehan a ținut la neamul său, a fost un om sirguincios și cuminte, care și-a câștigat averea și poziția prin harnicia sa proprie și nu în prețul serviciilor politice. O astfel de insinuație și mijloc de terorizare a sufletelor o respingem cu indignare.

*

Într'un loc cătră sfârșitul articolului din nrul 26 „Vármegeyi Hiradó“, care pentru tonul său ordinar nice nu ar fi meritat atâta atențiune câtă i'am dat, zice, că „corespondentul special“ amintit și numai din recunoștință față de unguri trebuia să nu mai publice nimic despre iluminăție! N'avem autorizație să publicăm numele corespondentului, îl cunoaștem însă și este cert, că nici corespondentul, nici ai săi nu că sunt datori cu ceva recunoștință unghurilor, dară au de-a învinge pas de pas cele mai mari greutăți puse în calea lor din partea instituțiilor publice monopolizate de unguri, desigur că nu pentru purtarea lor oportunistă românească. Ne mirăm de „Vármegeyi Hiradó“ că atunci când bine știe, că aici este un popor compact de trei și jumătate milioane, poporul românesc, care aduce toate jertfele posibile pentru susținerea acestui stat a instituțiilor ei și a unghurilor, mai pretinde dela românul năcăjit, ca să fie recunoscat față de unghuri, cari au monopolizat acelea instituții, susținute de români.

Să fie liniștit „Vármegeyi Hiradó“, că nici noi românii nu ne simțim cu nici o recunoștință datori, din potrivă să se bucare toți că poporul român are încă răbdarea de a trage în jug, fără de a fi pus în cunoștința adevărată a politicei dominate de astăzi, care pas de pas tinde la nimicirea lui.

*

Scriind „Vármegeyi Hiradó“ despre ședința comitetului comitatului național român și-și ia deja aerul învingătorului, ca și care să bucură de zizania noastră. Batjocorește pe toți. Pe domni Căluțiu, Pascu, Maior îi aseamănă cu munguști, iară pe ceilalți cu opoziționali unguri, ca să fie amestecul perfect în treburile noastre publice. Il ia apoi în apărare pe domnul Căluțiu, zicându-i din cuvânt în cuvânt „ne-a cauzat o impresie respingătoare atacul îndreptat asupra lui Simion Căluțiu, nouă ni-e scârbă de murdăria cea multă, cu care este întinat zi de zi prin presa română acest moșneag încărunit în cinste“. O nouă insinuație proastă, la care răspundem scurt, că nime nu are de a trage din cinstea dlui Simion Căluțiu, purtarea publică a dumniesale însă este și trebuie fie admisă oricărei critici obiective.

Apelul partidului național român, cătră alegătorii români din cercul electoral al Diciosânmărtinului.

Pe cum am amintit în legătură cu ședința partidului nostru s'a lansat un apel cătră alegători, pe care-l dăm în întregime în următoarele:

A p e l

cătră alegătorii români din cercul electoral al Dsânmărtinului.

Deputatul cercului electoral al Diciosânmărtinului, Dl Sándor János, ales cu ocaziunea alegerilor generale din anul 1910 a fost numit ministru de interne. În urma acestui fapt a trebuit să renunțe la mandatul de deputat al acestui cerc dator fiind să se supună unei alegeri nouă. Abzicerea s'a întâmplat, și pentru alegerea nouă s'a fixat ziua de 28 Iunie n. 1913.

Trăiește încă viu în memoria noastră campania electorală din anul 1910, purtată de cătră partidul național român în cercul electoral al Diciosânmărtinului.

În urma legilor nefaste am fost prea puțini ca să învingem, dară și cei puțini câți am fost am luptat admirați de toată lumea românească, și prin lupta noastră solidară și plină de abnegațiune am salvat cintea steagului. Am dovedit mai ales celor puternici dela noi, că poporul român din comitatul Târnavei mici este un popor trezit la cunoștință și este decis a lupta cu toate mijloacele legale pentru realizarea scopurilor sale publice și politice.

Nici de atunci încoace n'am pregetat nici un moment a continua pe toate terenele publice lupta pentru afirmarea drepturilor noastre.

Astfel ar trebui să ridicăm din nou steagul la alegerea parțială, care urmează, și să plecăm la nouă luptă.

Având însă în vedere, că activitatea parlamentară a partidului nostru național român nu pretinde o participare activă între orice împrejurări;

având în vedere, că scopul principal al decretării activității parlamentare a fost educarea politică a poporului românesc și prin lupta electorală, care școală politică însă s'a făcut în cercul electoral al Diciosânmărtinului cu deplin succes la ultimele alegeri generale ru de mult petrecute;

având în vedere, că stăm înaintea unei alegeri parțiale și nu peste mult, în restimp de cel mult 2 ani, vom fi chemați la urma pentru noile alegerale, când datori vom fi să ridicăm din nou steagul partidului nostru național cu puteri neslabite;

având în vedere scurtimea timpului până la ziua alegerii parțiale, care ne face imposibilă o propagandă întinsă potrivit scopului;

având în vedere mai departe criza economică, care este o piedecă puternică în calea unei lupte corăspunzătoare;

dorind în fine a rezerva puterea noastră pentru lupte și mai mari, cari ne așteaptă în apropiatul viitor, — deși partidul guvernamental și sistemul de guvernament de astăzi, în urma fărădelegilor și volnicilor comise împotriva existenței noastre naționale, nu merită nici o crutare, ci provoacă lupta cea mai neîmpăcată și înverșunată —, cu toate aceste am decis să rămânem, față de alegerile parțiale fixate pe 28 Iunie n. 1913, în cea mai strictă pasivitate.

Ne adresăm deci cătră toți alegătorii români din cercul electoral al Diciosânmărtinului și-i rugăm, ca față de alegerile parțiale, cari se vor ținea în ziua de 28 Iunie n. 1913 în orașul Diciosânmărtin să rămână în deplină pasivitate. Îl timbrăm cu pecetea trădării de neam pe acel alegător român care se va prezenta la alegerea parțială din Diciosânmărtin voind a da, ori dând votul pentru ori ce candidat de deputat străin de partidul național român.

Din ședința comună confidențială a tuturor organizațiilor partidului național român din comitatul Târnavei mici ținută în

Diciosânmărtin la 18 Iunie n. 1913.

Atanasiu Beșă, Dr. Ioan Bian, Moise Birtolon, Dr. Romul Boila, Dr. Emil Breda, Dr. Marcian Caluțiu, Simion Caluțiu, Alimpu Costea, George Dănilă, Miron Dascăl, Teofil Gerasim, Ioan Istrate, Dr. Ilarie Holom, Dr. Alexandru Morariu, Alexandru Papin, Dr. Virgil Radesiu, Vasilie Smigelschi, Octavian Tobias, Nicolae Todea, Emi-Vlassa.

Cum a decurs alegerea?

Alegerea s'a fixat pe cum s'a mai amintit pe 28 Iunie 1913. În dimineața zilei de alegere au sosit toți alegătorii sași printre cari nu vedeai numai ici-colea câte un țeran de unghur și țeran de român, apoi domni de unghuri și jidovi. La orele 8 și 1/2 din dimineață a constatat baronul Bornemissza președintele alegerii, că nu este alt candidat decât Sándor János, pe care în consecință l-a declarat deputat ales al Diciosânmărtinului. După alegere s'au dus cu toții la gară spre a aștepta sosirea trenului dela 11 ori a. m. cu care sosi ministrul Sándor János.

Trădătorii de neam.

Cu regret trebuie să ținem în permanentă rubrica aceasta la fiecare caz de alegere. Astfel și acum trebuie să ne mânjim din nou punând pe hârtie pe acei români slabi, cari parte inconștienți, parte păcătoși s'au prezentat la alegere călcând porunca partidului nostru.

E și mai dureros, că trădătorii cauzei noastre românești să pot împărți și în alte două categorii. Una este ceata trădătorilor încarnați și incoregibili. Astfel am văzut iarăși aici pe toți alegătorii din Bîia maghiară, cari și la alegerea trecută au escelat în tradarea neamului lor venind de față 13 inși. Aici au fost mai departe juzii comunali și câte unul sau doi alegatori români din comune. Iată numele acelor trădători intrucât ni le-am putut însemna: Ioan Șerban proprietar Dâmbău, Șofron Todea primar și Vasilie Lica proprietar Cetatea de baltă, Dumitru Ștef jude Bozias, Diomid Truța proprietar Sâncel (feciorul său e notar în Pânadea), Aron Rus jude Bord, Ioan Biriș ju. jude și Ioan Biriș crișmar Căpâlna inferioară, Vasilie Mărginean inv. p. și jude Glogovețiu, Vasilie Băcilă preot, Victor Băcilă inv. Londroman, Ilie Prica crișmariu Feisa, Iustin Dulău, Ioan Geogean, George Danc, Petru Ignat, toți proprietari, Petru Bunea crișmariu, Gavrilă Todoran colector (a cărui fecior e preot în Frâna) George German jude toți din Bîia maghiară, Ilie Rîșniță crișmar Valea sasului, Mihail Solomon crișmar Cuștelnic, Iuliu Moldovan preot Crăciunelul de sus.

Iată societatea ilustră a trădătorilor, cari nu numai, că nu vor să se coregă, dară și a-tuncia când nu-i nici o votare și de ei nici o lipsă totuși să imbulzesc să se căciulească și să compromită pe frații lor și cauza românească.

O altă categorie de trădători sunt aceia, cari la alegerea trecută au votat cu candidatul partidului național român și acum demonstrativ sau prezentat, ca să voteze pentru candidatul guvernului, deși bine au știut, că românii de astădată au hotărât să se abțină cu totul dela alegere.

Astfel am remarcat pe judele comunal din Blăjel, care sa rugat de Dl. solgăbirău ca să-l ierte că la alegerea din 1910. a ținut cu românii, căci un lucru ca și asta, nul mai face. Să-ți fie rușine primariule, pentru că ai făcut un astfel de pacat. Tot astfel au păcătuit împotriva neamului prezentându-se la alegere Nonic Maier Bozias, Alexandru Degan proprietar, Șeulia română, Iovu Popa Borb, Nicolae Truța lui George proprietar și Nicola Truța jude Selcud, Nicolae Câmpeanu și Mihaila Poșa, Pânadea, Trifan Cernea, Florea Zolog, Cucerdea română, Iacob Cristea și Aron Căpâlnean proprietari, Bîia maghiară. Au mai fost de față mai mulți juzii comunali, cari au venit în calitate oficioasă și numai netacticei autorităților este a să atribute, că au făcut pe acești cinstiți români, ca să meargă în șirul alegătorilor îmbătați de rachiu și impenați cu insignile lui Sándor János.

Tradarea învățătorilor.

Un capitol separat trebuie să deschidem unui spectacol rușinos din cale afară. Unii învățători români, evident, că sub presiunea oficioasă, sau dacă nu, atuncia în urma slăbiciunilor proprii ceace și mai dureros, au venit la Sânmărtin și au fost de față la actul alegerii. Sa spart falanga puternică a învățătorimii noastre românești din acest comitat. Am fost faloși totdeauna pe învățătorii noștri. Ne-a împus solidaritatea lor. Am crezut că biruim și iadul cu o astfel de oaste puternică. Și neam înșelat. Am văzut aici pe învățătorii: Nicolae Degan din Șeulia română, Alexandru Pop, Selcud, Iuliu Pop și Emil Sămărghitan, Cucerdea română, Alexandru Banea și Mihailă Jampa, Chesler, Ioan Văleanu Crăciunelul de sus, Zaharie Macaveiu, Tătărlău, Constantin Frâncu, Feisa, Ioan Velicea, Făget, Augustin Moga, Bobohalma.

Dintre acești învățători unii sau avântat a face din tradarea lor un scandal național, care iasă la evidență mai limpede din articolul apărut în „Românul” „Rușinea învățătorimii române” pe care-l dăm mai la vale în întregime:

Rușinea învățătorimii române.

Ne bucurasem într-o vreme, când corespondentul nostru din părțile Diciosănmărtinului ne comunicase — de bună seamă neavând cunoștință de actul mârșav, pe care-l vom da mai jos — că alegătorii români s'au purtat cinstit cu ocaziunea alegerii de-acolo. Acum însă ni-se aduce la cunoștință un astfel de act mârșav, pe care nu ne credem ochilor văzându-l negru pe alb. 6 zi: șase învățători români uitați de Dumnezeu vin și petiționează dela fibirăul privilegiului de-ai putea linge mâinile. Și lucrul acesta e cu atât mai scârbos, cu cât nenorociiți învățători nu îl fac oare cum să zicem așa inconștient, nu, ei sunt pe deplin conștienți, de actul ce comit, de vreme ce se gudură pe lângă fibirău accentuând ca nu care cumva să creadă „Măria Sa”, că meritul acestei tradări a lor e al altuia și astfel să ajungă arginții lui Iuda pe mâna altora și nu pe-a lor.

De altcum mult mai grăitoare e adresa pe carele o dăm aci, drept semn al dejenerării omeștești la ultima etapă a mișeliei naționale:

Tekintetes főbiró úr!

Alólirott tanítók elhatároztuk, hogy a Dicsőszenmártonban tartandó képviselő választás alkalmából nagyméltóságú Sándor János belügyminiszter ural fogunk szavazni. Ezekután kérjük a Tekintetes Főbiró urat méltóztatassék intézkedni, hogy részünkre két kocsi biztosítassék, (le trebuie trasură nefericților! Dar de ce n'ați cerut și o caldare de papricas pe drum, oameni perduți. N. R.) az egyiket, Kesztérről a másikat Felsőkarácsonyfalváról fogjuk igénybe venni. Ezekről azért börtöködünk (se tărăie mișei! N. R.) értesíteni a főbiró urat, nehogy valaki saját érdemének tulajdonítsa azon tényt, hogy mi a kormányval szavaztunk, mivel ezt saját meggyőződésből és saját jól felfogott érdeünkől teszük.

Kiváló tisztelettel etc. etc.

Hampu Mihaly, keszléri tanító; Fránku Szilard, faiszi tanító; Valean János, felsőkarácsonyfalvi tanító; Macaveiu Zakarias, tatárlaki tanító; Velicea János, oláhbükkösi tanító; Banea Sándor; tanító.

Românește:

Onorate dle subprefect.

Subsemnații învățători ne-am hotărât, ca la alegerea de deputat ce se va ținea în Diciosănmărtin să votăm cu Excelența Sa d. Sándor János, ministrul de interne. În urma acestui fapt, Vă rugăm, ca să ne puneți la dispoziție două trăsuri; una, care să plece din Chesler, iar cealaltă din Crăciunelul de sus. Indrăsnim să Vă împărtășim acest lucru, ca nu cumva să vină cineva și să-și însușească sie-și meritul, că noi votăm cu guvernul, deoarece aceasta o facem din convingerea noastră proprie și (aici vine adevăratul motiv N. R.) în interesul bineprinceput al nostru. (Adecă al lor al celor șase trădători! N. R.)

Primiți etc. etc.

Mihail Hampu, inv. în Chesler, Const. Frâncu, inv. în Feisa; Ioan Valean, inv. în Crăciunelul de sus; Zaharie Macaveiu, inv. în Tătărlău; Ioan Velicea, inv. în Făget și Alexandru Banea, inv. în Chesler.

Față de astfel de lucruri scârboase nu mai avem cuvinte și credem a folosi cauzei mai bine, dacă atragem atențiunea tuturor învățătorilor conștienți și inconștienți la poezia prea frumoasă și prea grăitoare publicată în foia noastră de astăzi.

Audiențele ministrului Sándor János

— Inca înainte de alegere cu câteva zile au fost înștiințați prin vicispantul nostru toți conducătorii oficiilor publice, că ministrul Sándor János sosind în ziua alegerii la Diciosănmărtin va primi pe cei cari să însușă, în audiență. Astfel au primit înștiințarea aceasta și protopopii noștri Leurentiu Pascu și Nicolae Todoran, cari sau și insinuat pentru a fi recepționați. Protopopul Todoran a invitat prin cercular special pe toți preoții și învățătorii tractului seu spre a să prezenta la Sándor János, pecând protopopul Pascu fără a trimite vre un cercular în seris, a adus la cunoștință preoților, cu cari sa întâlnit invitarea vicispantului. Sosind timpul recepțiunilor sau prezentat ambii protopopi separat. Dl. Pascu era însoțit de o mulțime de preoți și apoi de Dnii Dr. Marțian Caluțiu avocat, Victor G. Maior director de bancă. În societatea Dlui Nicolae Todoran am văzut asemenea mai mulți domni preoți și învățători.

Deși preoții noștri au satisfăcut unui act de curtoasie, noi nu putem aproba, că sau prezentat la audiență nu pentru că prin asta și-au detras ceva preoții din valoarea lor de români ci pentru că acela, care ia primit a abuzat de prezența lor.

Răspunzând la cuvântările lor Sándor János ia provocat ca să se ferească de românii cei radicali și de cei cari ti terorizează, căci el ti va apăra. Adecă cu alte cuvinte a indemnă pe românii prezenți ca să se facă trădători. Căci trădător este, care nu ascultă conștiinței naționale și care prin faptele sale calcă în picioare demnitatea națională. Să se știe odată pentru totdeauna, că aceia, cari sânt români radicali, sunt chemați să ducă neamul la mărire. Cu moderațiune, cerșind încă nu s-au eluptat drepturi. Drepturile să câștigă prin luptă neîmpăcată, prin purtare deamă și prin aducerea tuturor jertfelor posibile.

Nu putem inchea acest raport fără de a aminti încă două incidente neplăcute, cari ni s-au dat a le observa, dacă n-au venit la alegere ce au căutat în ziua alegerii în Sânmărtin preoții catolici Joan Oltean din Căpâlna — Inferioară și Vasile Băcilă din Londroman, cari nici nu să țin de protopopiatul Diciosănmărtinului, ca să zici, că au venit la audiență.

Văzând Sándor János la oarele 11, când a sosit la Sânmărtin preoții români, intelectuali și țereni români în număr mare de față, s-a avântat a zice la preluarea mandatului, că acest mandat ti l-au dat, precum să vede, întreg cercul electoral, fără deosebire de naționalitate și cine mai dubitează, că aici, naționalitățile nu trăiesc în armonie, să vie aici, și să vadă. Iată la ce declarațiuni să

avântă dușmanii noștri politici exluziv pentru slăbiciunea noastră. Ne ar fi plăcut să vedem ce zicea Sándor János, dacă nu vedea nici un intelectual român în, ziua alegerii în Sânmărtin, ci pe câțiva juzii comunali, cari au venit în urma poruncii date. Una este cert, că noi românii de aici iam servit dlui Sándor János prin purtarea noastră cu un motiv mai mult ca să lucreze din resputeri pentru nimicirea unui astfel de neam slab.

Să nu gândească însă dl Sándor János, că poporul român cel de trei și jumătate de milioane, plin de demnitate și trezit la conștiința națională s'a prezentat prin cei câțiva preoți și alții la el în audiență și pe străzile Sânmărtinului ca să-l felicite, noi cari ne-am știut purta, cari am sângerat în inimile noastre, când am văzut rătăcirea fraților noștri, noi cari credem, că suntem adevărații reprezentanți ai poporului român, — protestăm împotriva unei astfel de presupunerii și nu om slăbi nici când ca să luptăm cu capul ridicat pentru binele neamului nostru.

DREPTURI PENTRU LIMBA ROMÂNEASCĂ.

— Un apel către fruntașii satelor. —

Doi ani au trecut deja de atunci, de când românii harnici din Sâncel au pornit o luptă admirabilă pentru revindecarea limbii noastre și pentru introducerea ei în administrație. Sămânța aruncată atunci a căzut în pământ bun și a prins rădăcini. Azi pretotindenea sunt pregătite spiritele pentru o întinsă și energică luptă în aceasta direcție.

Rugăm deci pe toți preoții, învățătorii și alți fruntași ai satelor, să continue aceasta activitate frumoasă, să ieie în mână conducerea faptică a luptei, ridicându-se pretotindenea în conziliile comunale, cerând cu glas hotărât, neșovăitor și cu fruntea ridicată, conștient de pasul frumos ce fac, după articolul de lege LXIV/64 din anul 1868, următoarele:

toate protocoalele comunei să se conducă românește, precum și toată administrația să se întâmple în limba română!

Cei cari doresc să facă propuneri în aceasta privință și vor avea nedumeriri, ori au lipsă de formalitățile recerute, sunt rugați să se adreseze redacției noastre, care va servi în timpul cel mai scurt cu instrucțiunile necesare.

Nu uitați fraților, că ori ce luptă dusă pentru libertatea noastră națională, va aduce roade îmbelșugate cu vremea, iar de altă parte ori ce stagnare a luptei începute se va răsbuna amar. Cinstea ori cărui om pretinde să aducă cele mai mari jertfe pentru moștenirea scumpă rămasă nouă dela strămoși, pentru unica noastră mângăiere în vremurile aceste bătute de Dumnezeu, pentru limba noastră dulce românească.

Potopul.

Sunetele clopotelor, glasul trompetelor și vestea ce trecea din sat în sat ca iuțea fulgerului, dictată de grozavul pericolu ce are să vină, aduceau tuturor știrea despre nemiapomenitul potop, ce avea să se deslănțuiască Vineri în 11 Iulie n.

Oamenii cu fețele îngrijate și înspăimântate să nizuiau să-și ducă la adăpost puținul lor avut rămas după un an, care cu puțin le-a răsplătit truda și sudoarea vărsată în ogorul hărăzitor de traiul de toate zilele.

Văjăitul înspăimântător mergea înaintea potopului, care pornit dela izvoarele Târnavelor, cu o furie, nespusă a alergat în jos, nimicind tot ce-i sta în cale, trecând nepăsător și lăsând pustiie peste plaiurile, printre cari atât de blânde treceau până acum Târnavele, martorele suferințelor, durerilor și dorurilor noastre.

Din deal în deal să întindea luciul apelor. Pagubele și stricăciunile a le calcula nu le poți. Tot drumul potopului, acum după ce a trecut îl poți cunoaște prin căsile dărâmate și pustiirea cea mare, care te umple de groază, gândindu-te la urmările ce au să vină în urma potopului acestuia. Singur în Sânmărtin a culcat la pământ vre-o 48 de case, ne mai amintind celelalte pagube grozave. Trenul nu circula și mult timp s'a dus lipsa știrilor din lume, fiind închiși de toate părțile de apă.

Dar nu numai târnăvenii au de a suferi în urma potopului, căci plânsetul mureșenilor, crișenilor, arieșenilor, someșenilor, și-a celor de pe lângă Tisa întrec pe al nostru, căci ei zi de zi văd înotând cadavrele fraților, răpiți de valurile furibunde.

Comitele suprem al comitatului Târnavei mici a convocat îndată pe toți inteligenții din Sânmărtin pentru a se sfătui asupra mijloacelor, prin cari cât de cât de cât s'ar putea umplea golurile lăsate de potop. A răspuns și inteligența română la aceasta chemare, unde dl Dr. Romul Boila a salutat acțiunea aceasta și a cerut regularea Târnavei, precum și rescumpărarea morilor de apă, a căror iazuri sunt în mare parte cauza stricăciunilor. S'a ales o comisie, care să lucreze pentru ajutorarea celor mai necăjiți, dar și aici și-au arătat puternicii noștri stăpâni dragostea față de noi, alegând în comisia aceasta de 12 membrii pe lângă 3 unitari, 3 reformați, 3 jidani și 2 catolici un singur român, pe dl protopop Laurențiu Pascu. Comisiunea aceasta s'a pus pe lucru și greul lipsei îl va ușura pentru moment ajutorul ce să va distribui printre cei nenorociți

Prelegeri populare.

Inființare de tovărășii.

Ziua de 1 Iunie n. 1913. va fi o zi însemnată în mișcările noastre culturale din acest ținut. Comitetul despărțământului Diciosânmărtin al Asociațiunii a ținut în ziua de 1 Iunie trei prelegeri în comunele Dâmbău, Adămuș și Șomfalău, dintre cari fiecare a avut însemnătatea sa specială.

Comuna Dâmbău este o comună mestecată, ungurii fiind în mare majoritate și bine situați materialicește. Cu toate, că românii sunt puțini, însulețirea lor pentru cauza noastră este nemărginită. O sărbătoare rară au avut românii putând primi pe delegații desp. nostru în comuna lor. Au și venit la prelegere cu toții. După ce sa deschis adunarea dl. părinte Liviu Costea a ținut o prelegere despre stupărit fiind ascultat cu mare atenție. Având un glas sonor și plăcut și având pregătiri științifice frumoase ne nutrim cu nădejdea, că va face serviciu mare cauzei noastre culturale. Am fost în situația plăcută de a asculta după dl. Costea pe prelegătorul nostru de prima forță dl. Demetriu L. Todoran care prin prelegerea ținută despre scris și cetit a impresionat pe cei prezenți. A fost viu felicitat. După prelegeri sa instituit o agentură și o bibliotecă. Intre cei prezenți am mai remarcat afară de dl. director Dr. Boila pe Dnii Dr. Onoriu Cismașiu cand. de adv. Ioan Todoran, Ilarie Dulău și Ioan Cosia.

Din comuna Dâmbău neam dus cu toții în comuna Adămuș, o comună asemenea mestecată. Aici sa făcut o primire grandioasă din partea poporului eșind cu toții la intrarea în comună, unde preotul local Ilarie Dulău ține un discurs frumos de binevenire, la care a răspuns dl. director multămind. Ne-am dus apoi întrun convoi nesfârșit în curtea parochială unde am fost plăcut atinși de prezența mare a intelectualilor români. Am răzuit acolo pe Dnii George Stoica, conferențiarul cooperativ al Asociațiunii, Augustin Șolea, Nicolae Berghian, Nicolae Platon, Vasile Dăbău, George Săbău, Dimitrie L. Todoran cei veniți din Dâmbău și alții. Imediat după sosire s'a început prelegerea. Deschizând dir. desp. prelegerea a luat cuvântul dl. George Stoica vorbind la început despre însemnătatea tovărășiilor. După dl. Stoica a urmat dl. Dimitrie L. Todoran, care de astă dată a vorbit cu multă pricepere despre analfabetismul, pedecă serioasă în calea înaintării neamului nostru. A fost viu aplaudat. După Dsa a urmat la cuvânt dl. Nicolae Berghian, încă un prelegător distins, a cărui învățături despre cultivarea pomilor a fost ascultate cu viu interes. După prelegeri a urmat și aici inființarea unei agenturi și unei biblioteci populare pentru comuna Adămuș. Ne-am dus cu toții la parochul local Ilarie Dulău unde din partea Doamnei am fost poștiți la masă.

După masă la oarele 1 1/2 am fost deja în comuna Șomfalău unde am săvârșit un act de mare însemnătate pentru viitorul românilor din aceasta comună. Comitetul desp. la chemarea preoților Nicolae Platon și Vasile Dăbău și a credincioșilor s'a grăbit ca să aducă la vieță prima însoțire întesecă românească de pe teritoriul acestui des-

părțământ. Actul sa săvârșit cu noroc. După ce a vorbit dl. Stoica despre însemnătatea tovărășiilor, dl. dir. Dr. Romul Boila a purces la săvârșirea formalităților și abia au trecut 2 oare și însoțirea „Izvorul“ dela care au să-și stâmpere șomfălenii năcazurile, a fost inființată. De atunci în coace, precum suntem informați, banca sa inprotocolat și și-a început activitatea. Să fie într'un ceas cu noroc.

O altă zi de sărbătoare asemenea celei din Șomfalău a fost cea din 8 Iunie n. 1913. cu care prilej sa inființat o altă tovărășie în comuna Blăjeș. Harnicii preoți Zachiu Sas și Ioan Popeneciu, împreună cu poporul deștept de acolo de mult a dorit sosirea zilei, în care să va face însoțire pentru comuna lor. Și ziua aceasta a sosit. Afară de dl. director Dr. Romul Boila sau prezentat la sărbătoarea blăjenilor Dnii George Stoica conferențiarul Asociațiunii, Anastasiu Beșă șeful agenturii Albina și membru în comitet, Dr. Onoriu Cismașiu cand. de adv. Zaharie Boila stud. jur. apoi George Mureșan inv. p. și popor în număr mare. Ținânduși dl. George Stoica prelegerea despre însemnătatea tovărășiilor sau făcut formalitățile, a căror rezultat a fost inființarea băncii populare „Nădejdea“ Să dea Dumnezeu, că toate nădejzile blăjenilor legate de aceasta instituție să se realizeze cât de curând.

Unul dintre cei de față.

Din despărțământul Diciosânmărtin al Asociațiunii.

Primum spre publicare următoarea scrisoare:

Aduc la cunoștință publicului românesc din despărțământul nostru, că în urma ploilor multe și a potopurilor cari au cauzat pagube enorme și cari indispon preste măsură pe toți, am sistat atât continuarea prelegerilor populare, cât și acțiunea pentru inființarea de tovărășii până după adunarea generală.

Cu stimă

Dr. Romul Boila m. p.
directorul desp.

Mari serbări culturale la Bazna.

Comitetul despărțământului Diciosânmărtin al Asociațiunii va ține în anul acesta adunarea sa generală în comuna Bazna în ziua de 2 August (sftu Ilie). Suntem obicinuiți a vedea în adunările aceste serbări adevărate naționale, manifestațiuni grandioase ale sufletului românesc. Deși criza economică și potopurile de cari suntem bătuiți încontinuu nu permit aranjarea unor serbări în cadrele celor dintrecut, credem, că și cele din anul acesta are să reușească bine.

Despre serbări a lansat comitetul următoarea invitare:

INVITARE

la

Serbările culturale din Bazna

ce se vor aranja în 2 August n. 1913 (ziua de sftu Ilie) de comitetul despărțământului Diciosânmărtin al »Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român«
o o eu prilejul o o

Adunării generale ordinare

Ordinea Serbărilor:

I.

La oarele 10 a. m. serviciu divin în biserica gr.-cat. din loc.

II.

La oarele 2 p. m. adunarea generală cercuală a Despărțământului cu următorul program:

- Deschiderea adunării.
- Cetirea raportului comitetului cercual.
- Cetirea și revizuirea rațiociniului comitetului cercual.
- Stabilirea bugetului anual pentru trebuințele despărțământului.
- Inscrierea de membrii.
- Alegerea directorului desp. și-a comitetului cercual.
- Conferință.
- Alegerea alor 2 delegați pentru adunarea generală a Asociațiunii.
- Eventuale propuneri.
- Inchiderea adunării.

III.

După adunare petrecere pentru popor.

IV.

La oarele 8 sara petrecere pentru inteligenți.

V.

Adunarea generală și petrecerile se vor ține în localitățile hotelului comunal dela scâlzi Bazna.

De încvartirarea P. T. D. oaspeți să îngrijește un comitet de încvartirare sub prezidiul Dlui Nicolae Ticaciu preot local, căruia rugăm să se adreseze cei interesați.

De mâncare și de beutură s'a îngrijit comitetul. Numai pe baza listelor de mâncare și beutură văzute de comitet săse plătească.

Venitul curat al serbărilor este în favorul Despărțământului.

Intrarea la petrecere face de familie 5 cor. și de persoană 2 coroane.

Suprasolviri și oferte benevole se pot face la dl Ioan Todoran, cassarul Despărțământului, cari se primesc cu mulțămă și se vor chită pe cale ziaristică.

Damele sunt rugate, să se prezinte, în cât se poate, în costum național.

Comitetul Despărțământului.

În comunele aparținătoare despărțământului Diciosânmărtin al Asociațiunii s'au afișat placate de următorul conținut:

Frați Români!

Prin aceasta sunt invitați toți membrii fundatori, pe vieță, ordinari și ajutători ai »Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român« precum și toți, cari doresc înaintarea culturală a poporului român — la

Adunarea generală ordinară

a Despărțământului Diciosânmărtin, ce se va ține la 2 August n. (în ziua de Sfântul Ilie) în localitățile hotelului comunal dela scâlzi.

După adunare petrecere pentru popor.

Fraților! Poporul de prin văile Târnavelor și a Mureșului în repețite rânduri a știut să-și arete spiritul său de jertfă și nemărginita sa iubire de neam.

Credem, că nici de data aceasta nu veți rămânea departe, ci venind la Bazna, veți da dovadă de dragostea ce aveți de tot ce e românesc.

Comitetul.

Adunarea se începe la 2 ore după amizi.

Informațiuni.

S'a format guvernul unguresc sub prezidența contelui Tisza, care cu ocaziunea prezentării sale în parlament a dezvoltat programul său politic. N'am aflat nimic nou în acest program. Promisiuni vagi, că va încerca rezolvirea cestiunii de naționalități fără ca să abzică de fanteamele politice maghiare, cari stau în calea fericirii acestei țări și a popoarelor, cari o alcătuiesc. A lipsit din vorbirea contelui Tisza îndrumarea nouă politică, care să așteaptă de toți fiii adevărați ai acestei țări, ca o mântuire nouă. Am cugetat eu toții, că a sosit timpul suprem, când și în sistemul dominant de astăzi să va face o schimbare radicală mai ales în urma evenimentelor recente din Balcani. În schimb par a rămânea toate cum au fost. Până când mai rabdă popoarele acestei țări desconsiderarea și desmoștenirea lor totală de dragul unor idei nerealizabile?!

*

S'a desbătut în casa deputaților și în cea a magnaților proiectul de lege despre inarticularea episcopiei de Hajdudorogh. În numele partidului național român a vorbit la proiect în casa deputaților Dr. Stefan C. Pop, care a documentat din toate punctele de vedere nedreptatea, care se face poporului român prin inființarea acestei episcopii. Vorbele Dsale au sunat în pustiu.

În casa magnaților a luat cuvântul episcopul Hossu, care asemenea a descoperit din punct de vedere bisericesc-național atentatul îndreptat împotriva existenței noastre naționale.

S'a promis oareșcareva îndreptare.

Nici o nădejde de împlinirea acestei promisiuni, până ce nom fi destul de tari, ca să îndreptăm noi multele nedreptăți

*

Un atentat nou s'a comis împotriva ființei noastre prin votarea proiectului de lege despre cvincvenalele preoțești. La debaterile parlamentare a acestei chestiuni am avut parte de o luptă impunătoare a arhierilor noștri.

În casa deputaților a vorbit și de astă dată Dr. Ștefan C. Pop susținând cu demnitate punctul de vedere al partidului național român în chestiunea dela ordinea de zi.

Lupta arhierilor împotriva proiectului a decurs în casa magnaților. Trei arhierii, de față Mitropolitul Dr. Victor Mihalyi de Apșa, episcopii Ignatie Pap și Dr. Miron E. Cristea și-au ridicat glasul întru apărarea intereselor bisericesti naționale. Deși ministrii prezenți chiar Tisza au fost surprinși de pășirea solidară a arhierilor noștri și au făcut unele promisiuni convenționale, noi n'avem nici o nădejde, că din promisiunile ministrilor noștri, cari cât de cât sunt favorabile neamului românesc, să se aleagă ceva.

*

A doua și a treia zi de Rusalii s'a ținut în Brașov congresul femeilor române. Au fost mulți de față din toate părțile. S'au adus hotărâri importante. Insuflețirea celor de față a fost la culme. S'a constituit „Uniunea femeilor române“, care a primit o organizațiune potrivită.

*

Un mare eveniment de înălțare sufletească și de însemnătate istorică pentru întreg neamul românesc este războiul cel mai recent din Balcani, în care ia parte activă și România mobilizându-și armata întreagă. După ce aliații din Balcani au zdrobit împărăția turcească și și-au făcut de pradă mai toate teritoriile Turciei europene, neputându-se împărți prin înțelegeri diplomatice, au început ei între ei războiu. În războiul acesta Grecia, Sârbia și Muntenegru sunt împotriva Bulgariei.

România având mari interese de viață în joc la noua tocimire a raporturilor de puteri din Balcani, s'a hotărât după multă trăgănare la o acțiune militară spre a-și putea pune în cumpănă cuvântul.

În cât am putut observa în trei direcțiuni să mișcă acțiunea României. 1. Asigurarea unei linii stragice dinspre Bulgaria. 2. Asigurarea existenței naționale ale fraților macedo-români și în fine 3. Asigurarea unui echilibru de puteri în Balcani în favorul României.

Nu-i aici locul, ca să ne ocupăm pe larg cu acțiunea aceasta. E de ajuns, ca să constatăm ca întreaga națiunea română din regatul liber a României a răspuns ca un singur bărbat la chemarea țării de a apăra interesele mari de viață ale ei. Să avem nădejdea, că aceea ce vrea un stat puternic cu o oaste de 800000 soldați de acelaș cuget și sentiment, să va și realiza.

Asigurări de nutrețuri și cereale.

— În atențiunea economilor noștri. —

Pentru economii noștri, anul acesta este mai binecuvântat de Dumnezeu ca cel trecut. Nutrețurile sunt frumoase, și coasa e în totul ei. Cerealele (grâu, seară, orz, ovăș etc.) deasemenea sunt destul de bune și cu rod multămitor. Nutrețurile au început deja să se adune, iar cerealele peste 2—3 săptămâni deasemenea vor fi în clăi. Bucuria economilor noștri — mai cu seamă după anul de grea încercare — e mare și fiecare se uită cu nădejdi bune la rodul muncii și pământului său. Și fericit va fi acesta, care va ajunge în pace să-și vadă nutrețurile așezate la adăpost și cerealele treierate.

Dar până a ajunge omul la aceasta multumire, are să treacă prin multe încercări. În timp de vară, când arșița este mare, fie din greșală fie din adins, focurile sunt destul de dese și multe nutrețuri și cereale cad pradă flăcărilor. Primejdia e destul de mare și poate ajunge și pe cel mai băgător de seamă. Mai mare e însă primejdia acolo, unde nutrețurile și cerealele se așează în liber, sub cer fără nici o pavază. Aci focul adeseori face pustiiri înspăimântătoare. Am putea dovedi aceasta cu zeci și sute de cazuri. Ajunge însă să amintim câteva din anul trecut. Să amin-

tim focul îngrozitor dela Pecica (com. Arad) și din câteva comune bănățene, unde s'au pustiit arii întregi.

Pentru a preîntâmpina primejdia focului, oamenii cuminți vor face lucru bun și folositor dacă vor asigura nutrețurile și cerealele lor, fie că le pun în șuri, dar îndeosebi dacă le așează în liber. Căci pentru câteva coroane ce le plătesc ca premii de asigurare sunt puși la adăpostul ori cărei temeri de primejdii și în caz de pagubă prin foc, primesc desdaunare întreagă în bani.

La neamurile mai înaintate decât noi, cu deosebire la Sași și Nemți nu este econom, care să nu-și asigure roada câmpului. Ei înțeleg folosul cel mare al asigurării. Noi știm că și oamenii noștri îl înțeleg, căci nu e lucru mare a înțelege că e o datorință să te îngrijești de preîntâmpinarea pagubei. Dar dacă nu asigură, cauza e alta. E că nu se pricep în treburile de asigurare și poate și aceea că nu au fost înșelați de unii agenți străini. Asigurarea însă nu e lucru mare. Ea se poate face ușor și eftin, căci taxele de asigurare, premiile cum se mai numesc, sunt foarte eftine. Așa de pilda, dacă cineva ar avea grâu în paiu pe care și-l prețnește la 500 cor. și ar vrea să-l asigure până îl imblățește, zicem pe o lună, ar plăti — dacă grâul e afară — o taxă de 3 cor. 50 bani. Dar dacă l-ar avea în șură, ar plăti și mai puțin. Dacă careva ar vrea să asigure grâu pentru suma de cor. 1000 pe două luni, ar plăti cam 8 cor. — Sunt taxe foarte mici în asemănare cu liniștea cea mare ce o dă omului asigurarea. Și apoi dacă mai punem că aceste taxe nu trebuiesc plătite numai derât, ci numai la toamnă, nu credem să mai fie cineva care să nu poată asigura.

Până acum oamenii noștri au fost lăsați ce privește asigurările pe mâna băncilor și agenților străini. Azi însă — slava Domnului — avem și noi banca noastră de asigurare, bancă întemeiată de toate băncile românești și de toți fruntașii neamului. Aceasta este Banca generală de asigurare din Sibiu, așezată în casele „Albinei“. Aceasta bancă a făcut și în anul trecut tot felul de asigurări și face și acum în măsură cu mult mai mare. Oamenii noștri să nu întrelase a se face părtași de folosul asigurării și să-și asigure nutrețurile și bucatele lor la banca susnumită, banca noastră românească. Oferte de asigurări se pot căpăta dela Centrala băncii din Sibiu sau dela agenturile ei principale din Brașov (Piațamare, la filiala „Albina“) și din Arad (Jozsef Főherczegut Nr. 1 casele „Victoriei“) precum și dela bărbații de încredere.

Căci va fi păcat de Dumnezeu să se mai întâmple și de aci înainte ceea ce adeseori s'a întâmplat până acum, adevărat să ne ajungă pagube de foc și să nu fim asigurați. Să ne orânduim lucrurile ca oamenii cuminți și să nu ne ferim de câțiva creștari, dați pentru asigurare în folosul și spre binele nostru.

Incheiem deci aceste rânduri zicând economilor noștri: asigurați-vă produsele voastre, dar numai la banca noastră românească.

Rectificarea listelor alegătorilor dietali.

Procedura comitetului central comitatenz. — Publicarea hotărârilor acestuia.

Lună de lună am dat până acuma toate învățăturile de lipsă despre compunerea listelor de alegători. În numărul nostru trecut am ajuns până la procedura comitetului central comitatenz. Am amintit, că comitetul central judecă cazurile reclamate din 1—20 Iulie a fiecărui an.

Președintele comitetului central avizează membrii despre ziua începerii ședințelor statorind totodată ordinea, în care se vor pertracta listele cercurilor notariale respective a comunelor singurate. Ordinea aceasta de pertractare se afișează în loc public cu o zi înainte de începerea ședințelor.

Comitetul aduce în ședințele aceste deciziuni motivate asupra reclamațiilor.

Deciziunile comitetului central în cazurile reclamate trebuie să fie aduse la cunoștință celor interesați. Fiecare deciziune trebuie să

fie expusă la sediul comitetului central din 20—30 Iulie a fiecărui an.

Pe lângă acestea fiecare deciziune se înmanuează aceluia, a cărui drept e reclamat în următoarele cazuri: 1. dacă i-s'a respins reclamațiunea, 2. dacă s'a ordonat ștergerea vre-unui nume, și 3. când s'a adus deciziune asupra unei reclamațiuni, la care s'a făcut și observațiuni.

În contra deciziunilor comitetului se poate face apelațiunea (recurs).

În cazurile recurate judecă curia regească ca for al doile și ultim.

Termenul înaintării apelațiunii (recursului), e 15 zile dela primirea deciziunii. Iar la caz când nu se înmanuează e 15 zile dela expunerea deciziunilor la sediul comitetului central.

Apelațiunea (recursul) se adresează Curiei și se înaintează președintelui comitetului central. Apelațiunea (recursul) se face în scris într'un exemplar, separat pentru fiecare deciziune, și exclusiv în limba maghiară.

Dovezile de lipsă se pot acuda și la apelațiune (recurs).

Comitetul central poate să facă observațiuni la apelațiunile și dovezile acudate.

Banca „Albina“ și criza financiară-economică.

Primim din provincie articolul de mai jos pe care-l publicăm cu plăcere:

Onorată Redacțiune!

Principiile, de care e condusă cea mai puternică bancă românească în Austro-Ungaria „Albina“, o ridică pe aceasta în locul prim, nu numai în privința puterii sale materiale, ci și în privința finutei sale umane și altruiste. Nu e bancă numai de câștig, ci o adevărată patroană a intereselor românești. Multe cazuri de nobleță și marinimozitate cunosc în trecutul acestei bănci. Nu cred să fie client român, ba nici chiar străin, care ar putea spune, că această bancă i-ar fi folosit calea stămtorată pentru a se îmbogăți, știu însă nenumărate cazuri, că moșii cumpărate de această bancă dela datoriși neglijenți, chiar după zeci de ani au fost reînapoiate datorașului sau familiei lui pe lângă restituirea pretenziunilor sale, fără de nici un alt câștig lateral, cu toate că în decursul timpului moșia prețuia de 3—4 ori atâta cât era pretenziunea băncii. Cunosce bine un datoraș, care și-a rescumpărat după ani moșia ajunsă în proprietatea „Albinei“ cu 30.000 cor. (atâta era starea datoriei), iar după 3 ani dela rescumpărare a vândut-o, durere, la Sași, cu 112.000 cor. Această nobleță dovedită la tot pașul de acest institut se reoglindește cu deosebire în zilele aceste de criză financiară-economică, când față de țărani noștri a fost și este cu cea mai mare conziderație și loialitate. În urmă fără ca să voesc a trage la îndoială bunele intențiuni a băncii „Lumina“ din Sibiu, pot afirmă, că toate bisericile și școlile din părțile acestea periclitare prin legea Aponyană s'au făcut cu bani de ai „Albinei“, după ce fără de rezultat s'a reclamat sprijinul băncii culturale „Lumina“, care respinge cererile de împrumut a bisericilor și școlilor rom. gr.-or. pe baza, că ea ca bancă culturală nu poate ajunge în poziția de a vinde eventual școala ori biserica. Oare în trecut lung și frumos a „Albinei“, care cu mână largă și cu plăcere a sprijinit, ca institut de bani interesele școlilor și bisericilor românești, ivitu-să un singur caz, ca să vândă biserica ori școala românească?

În urmă nu pot trece cu vederea, că institutul „Albina“ susține și echilibrul celorlalte bănci mai mici românești sprijinindu-le cu bani și scutindu-le în caz de nevoie de încercăturile, în cari le-ar putea aduce băncile străine.

Deci, frați români, nu avem cuvinte destule pentru a vă impune respect față de acest institut și a vă îndemna la sprijinirea lui.

Rămân al Onoratei Redacțiuni
cu stimă:

Dam.

Calendar de drept public.

Fără ca să adoptăm numirea aceasta și până acuma am satisfăcut cu conștiințiozitate conținutului său. Am atras totdeauna atențiunea stărilor cetitori la toate termenele, când în urma legilor existente avem prilej de a deprinde drepturile noastre publice.

Astfel de cu bună vreme atragem atențiunea cetitorilor noștri la unele termene, cari au însemnătate mare în viața comitatenză și comunală.

În toamna acestui an să vor face alegerile generale comitatENZE, se vor alege oficialii, să va face așa numita restaurație. Înainte de restaurație să face alegerea membrilor comitatenzi. Și anume jumătatea „membrilor aleși” cade sub alegere. Toate aceste să vor face în lunile Octomvrie și Novemvrie.

Până în 31 August să pregătește conspectul acelor locuitori comitatenzi, cari pot fi membrii viriliști în congregație.

Este exmisă așa numita comisiune de justificare, mai bine zis rectificare (igazoló választmány) care compune lista viriliștilor comitatenzi pe baza conspectelor. Aceasta se face în ședință. Înainte de a să începe ședințele 8 zile dealungul este expus conspectul la sediul comitatului spre vedere publică. Toți aceia, cari au ceva de observat să pot apoi prezenta la ședința comisiunei.

Următorii: profesorii școlilor de stat, confesionale, comitatENZE, comunale și private, membrii academii de știință, artiștii academici, redactorii revistelor și a foilor, preoții, membrii interni și externi ai școlilor industriale și comerciale, doctorii, profesorii, advocații, juzii, medicii, inginerii, anteprenorii, farmaciști, chirurgii, minierii, silvicultorii, agronomii, provizorii și veterinarii au drept ca darea lor directă de stat să se compute dublu la statorirea îndreptății.

Cine dorește ca să se folosească de favorul acesta al legii, este dator ca să se prezinte cu actele trebuincioase înaintea comisiunei și să-și exprime dorința de a i-să compute darea dublu. Validitatea favorului să poate face și în scris. Fără de actele originale, cari dovedesc îndreptățirea să nu să prezinte nimeni.

Cine voiește a-și valida drepturile să se adreseze redacției noastre, care gratuit servește cu toate informațiunile necesare și stă în ajutor și la împlinirea formalităților.

Tot în lunile August și Septemvrie să compune și lista viriliștilor comunali. Procedura e aceeași ca și la compunerea listei viriliștilor comitatenzi. Tot astfel se validează dreptul la computarea dublă a dărilor.

Facem deci atenți pe toți românii, ca să-și valideze drepturile de cu vreme, căci să nu vină nici unul, că cine nu-și validează puțințele drepturi, pe cari le are, nici mai multe nu merită. Să fim luptători vrednici, să luptăm pe toate terenele vieții publice, ca să ne pregătim și să ne învrednicim pentru libertatea națională, care nu mult poate întârzia.

Măceri comunale rezolvate de congregațiunea comitatenză ținută în 29 Aprilie 1913.

1. Hotărîrea orașului Ibașfalău adusă în discuția statutului orașenesc despre penzionarea pensionarilor orașenești se aprobă.

2. Contabilul orașenesc din Ibașfalău să poată capătă un adaus personal, care însă nu se poate computa la statorirea penziunii.

3. Hotărîrile orașului Diciosânmărtin despre acoperirea speșelor instalațiunii de gaz, despre numirea străzilor, despre lărgirea teritoriului târgului de vite și despre schimbul făcându-se între oraș și școala de stat, recurate toate de dr. Romul Boila, — să aproabă pe lângă aplicarea recursului.

4. Hotărîrea comunei Hetur, pe lângă care votează notariului pentru locuință și canoane un relut de 300 cor. se aprobă.

5. Să aproabă și hotărîrile comunelor Domald și Domald, prin cari votează notariului

câte 200 cor. adaus de scumpete cu restrângerea însă pentru anul curent.

6. Aruncul comunal al văduvei Vermes György din Șaroșul unguresc se șterge.

7. Taxa moașei comunale din Tăuș să ridică dela 2 la 3 cor.

8. Hotărîrea comunei Boian, prin care a votat notariului un relut de cvartir de cor. 200 să aproabă și să provoacă comuna ca în timp de un an să găsească un cvartir potrivit.

9. Comuna Soca a decis, ca să dea societății economilor (gazda kör) un teritor de 16 m² spre folosință, voind a edifica economii un șopru pentru mașini agricole. Congregația a nimicit hotărîrea.

10. Comuna Giulaș a decis edificarea unei crișme comunale. S'a aprobat hotărîrea.

11. Comuna Bord a cumpărat casa lui Iovu Popa pentru crișmă comună cu 3100 cor. S'a aprobat târgul.

12. Comuna Orga a șters taxa susținerii de taur aruncată pe Simon György. s'a aprobat hotărîrea.

13. Comunele Căpălna, Vesăuș și Sântămăria au votat pentru notarul Bényi un relut de cvartir de cor. 600 l. Cornea din Căpălna a recurat. A fost respins și hotărîrea comunei aprobată.

14. Comuna Hususău a decis ca să vecturizeze gratuit pietrele trebuincioase pentru repararea drumului, ce duce prin comună. Hotărîrea s'a aprobat.

15. Comunele Sâncel și Petrifalău au votat relut de cvartir notariului din 1 Ianuarie 1913 începând. În procesul verbal a figurat dela 1 Faur 1912 începând, pe aci ivit o divergență între notar și verificători. Procesul verbal al susședinței pe lângă recursul lui Vasile Smigelschi a fost transpus congregațiunii comitatENZE, care respingând recursul, a întărit hotărîrea comunei în senzul, că notarul să aibă relut din 1 Faur 1912 începând.

Numirea românească a străzilor din Diciosânmărtin.

Pare îndrăzneț lucru și mulți români timizi vor treseri, când vor auzi, că s'a cerut numirea românească a străzilor din orașul Diciosânmărtin. Aceasta rugare a așternut-o spre desbatere Dl Dr. Romul Boilă, când orașul voia să făurească un statut despre numirea străzilor. Firește rugarea a fost respinsă. Nici nu poate fi ascultată, până când românii excelează prin acte de nedisciplină și conștient sau inconștient sparg solidaritatea partidului. Impotriva hotărîrii respingătoare s'a însinuat recurs. Credem, că va interesa pe stimații noștri cititori motivarea ambelor puncte de vedere. De aceea ne vom lua voie a publica, după ce se va aduce vre-o hotărîre definitivă, tot materialul referitor la această afacere.

Date statistice referitoare la comitatul Târnaveni-mici

Cel din urmă anuar statistic ne stă la dispoziție despre anul 1911. Din acesta aflăm, că în anul 1911 s'au legat pe teritoriul comitatului Târnaveni-mici 1138 de căsătorii, s'au născut 4353, au murit 2860, sucrescența e deci de 1493. Cifrele aceste dau în % următorul rezultat: din 1000 suflete s'au căsătorit 9·8 %, s'au născut 37·3 %, au murit 24·5, sucrescența 12·8 %. Percentul morților este mijlociu între percentele comitatelor din Ardeal, pe când nașterile pun comitatul nostru înaintea comitatului Bistrița-Năsăud (30·7 %), Brașov (31·5 %), Făgăraș (32·7 %), Hunedoara (31·5 %), Târnavamare (33·4 %), Sibiu (32·2 %). Mai multe nașteri au comitatele Albainferioară (38·1 %) Cojocna (40·7), Murăș-Turda (39·6 %) Solnoc-Dobâca (37·9 %) și Turda-Arieș (40·3 %).

Din numărul morților de 2860 a căzut pe copiii sub 5 ani 1168, pe copii sub 7 ani 1192, pe cei peste 7 ani 1668. Dintre cei morți sub 7 ani, din 100—25·3 %, dintre cei peste 7 ani din 100—29·6 % au fost îngrijiți de medici. La 30·7 % din o sută s'a constatat cauza morții prin medic.

Din numărul morților de 2860 au murit moarte naturală 2805, nenatural au murit 55. Din cei 2805 au murit în urma unui morb contagios 664 (23·2 %), din altă cauză 2141 (64·9 %). Cei cu moarte nenaturală fac 1·9 %.

Scrisori către Redacție.

Examenul la școala din Chirileu.

Corespondentul nostru din Șeulia-română ne comunică fapte îmbucurătoare. În comuna Chirileu s'a ținut în 26 Mai a. c. examenul la școală sub prezidiul și înțeleapta conducere a Prea On. D. Alexandru Papiu, protopopul tractului, fiind prezenți On. D. Aurel Vodă preotul binemeritat al comunei, Nicolau Degan și Alimpu Morariu ca exmiși ai corpului învățătoresc din tract. Pe cei prezenți i-a înveselit în deosebi faptul, că edificiul de școală, alcum de tot modernă, este provăzut cu toate cele necesare educațiunii elementare, o surprindere tot atât de plăcută a fost prezența tuturor școlarilor înscriși (39 feciori și 33 fete) și prevederea lor cu toate manualele și recuizitelor de învățământ. Din răspunsul clar, bărbătesc și sigur a tinerilor odrasle au putut deduce, că harnicul învățător și preotul deștept al acestei comune sunt la culmea chemării lor.

Ne mai comunică corespondentul, că în genere despre întreg tractul s'ar putea zice ceea ce mai înainte, nu doară, că ar stă cineva cu băta la spatele lor, ci conducerea înțeleaptă, iubirea patrițială a șefului lor, Prea On. Domn Protopop Alexandru Papiu a efectuit aceasta. De când dânsul cu inimă inspirată, de farmecul și patriotismul munților a luat destinele și conducerea acestui tract, cu fală putem constata progres și înflorire pe toate terenele și în toate direcțiunile.

Vifor groaznic în comuna Tăuni.

Corespondentul nostru din amintita comună ne scrie următoarele:

În 23 l. c. pe la 4 ore p. m. s'a deslănțuit o ploaie torențială asupra comunei Tăuni, care în scurt timp a scos părăurile din alvie, făcând mari sticăciuni atât în comună, cât și la câmp, dar ce e mai trist, apa a răpit cu sine pe Vasile Bonța, venind cu plugul din câmp, unul din cei mai cinstiți și sirguincioși locuitori ai acestei comune, cam de 64 ani, și cu atâta putere l'a aruncat într'un pârâu de unde acățat în niște pociumpi l-au scos mort, rămânând soția cu 5 copii, toți minorenii.

Alegerea din Sânmărtin și poporul din Cetate de baltă.

Primim la redacție dela un prietin al foii noastre câteva rânduri, din cari reiese, că bravul popor din Cetate de baltă e din cale afară năcăjit, pentru că Protopopul gr.-or., preotul gr.-cat. de acolo și alegătorul Vasile Lica s'au prezentat în ziua alegerii de deputat în Diciosânmărtin, călcând astfel în picioare porunca partidului nostru național.

Purtarea renegatului Lică o înfierăm și noi cu toată asprimea, iar în ce privește prezența susnumiților preoți trebuie să constatăm, că nu stă în legătură cu alegerea de deputat, ci au venit anume să-și facă recepțiile la ministrul Sándor János și nu la deputatul, iar a face recepție (adecă a cercetă și a felicită pe ministru) e un obicei în toate țările culte. *Că în timpurile aceste extrem de grele, când tocmai oamenii aceștia, cari din mila Impăratului mai stau la guvern, ne-au cinstit cu o episcopie ungurească, răpindu-ne mii și mii de suflete românești și fiindcă Ungaria numai pe hârtie e țară civilizată, iar în adevăr stările de aici sunt mai regretabile ca cele din Turcia spre pildă, — puteau preoții respectivi să rămână frumușel acasă, aceasta e de sine înțeles.*

Prescurtarea bisericilor românești prin călcarea legii despre egală îndreptățire a confesiunilor.

În numărul nostru trecut am publicat un apel către bisericile românești, oferindu-ne spri-

nul pentru validitatea drepturilor prescurtate prin abuzurile făcute de unele comune politice față de legea egalei îndreptățiri a confesiunilor. Acest apel a aflat resunet viu la bisericiile românești din comitatul Târnavei mari. Pe baza acestui apel deja multe biserici românești au apelat la sprijinul oferit de ziarul nostru. În proximitate vom publica date concrete despre pagubele enorme, cari s'au cauzat bisericilor noastre din averile comunale în favorul bisericilor străine.

Tot aci constatăm cu plăcere că articolul nostru din numărul 5 al foii noastre a fost reprodus în întregime de către ziarul „Unirea” din Blaj.

Obiectele pertractate în adunarea comitatentă din 30 Maiu 1913.

În numărul nostru trecut am promis cititorilor noștri, că aducem și hotărârile adunării comitatente din 30 Maiu n. 1923. Promisiunea aceasta n-o putem împlini de astă dată deoarece domnia dela administrație fiind ocupați cu sărbătorirea și alegerea lui Sándor János, încă n'au făcut procesul verbal al ședinții nici până azi. Astfel merge înainte administrația cu pași repezi în comitatul, unde chiar ministrul pus peste comitate este deputat. Cum poate fi în alte comitate?!

Dreptate ungurească.

Servitorul unui baron incredințat fiind cu paza unei păduri (n'a fost pădurar jurat) s'a prezentat la solgăbirăul din Dismartin și fasionează, că a văzut umblând pe un om prin pădurea baronului și împușcând un iepure. Nici o altă dovadă. Omul neagă și voiește a dovedi, că în ziu spusă de servitor a fost dus în satul vecin situat de tot în altă direcție. Martorii însinuați nu se ascultă. Păzitorul nu să joară și omul nostru este pedepsit cu 400 zi patru sute coroane amendă în bani, 100 cor. despăgubire și 5 cor. spese de proces. S'a făcut recurs. Suntem curioși de hotărârea forului al doilea.

Mișcare socială.

În 28 Aprilie (a doua zi de Paști) s'a aranjat în Crăciunelul românesc o producțiune declamatorică teatrală urmată de joc la inițiativa harnicului învățător Ioan Vălean, având un succes deplin.

În 29 Aprilie (a treia zi de Paști) s'a ținut la stăruință însuflețitului protopop Alexandru Papiu o petrecere în Ernut aranjată de comitetul bisericesc gr-cat. de acolo, asemenea cu deplin succes.

Tot atât de reușită a fost petrecerea aranjată de tinerimea română din Diciosânmărtin și jur în 16 Iunie n. 1913 (a doua zi de Rusalii) aranjată în favorul reuniunii femeilor române din cottul Târnavei mici.

„Cere și ți-se va da”. Dar nu cere decât ce trebuie să ți-se de. — Asta însă să n'o uiți! Altfel vei muri de foame și toți vor zice, că a fost vina ta.

Când doi lingăi și trădători lucră împreună, să știi, că fiecare se cugetă cum se înșele mai bine pe celalalt, ca singur să-și umplă mai sdravăn punga.

Să zici „Doamne ajută-mi”, când vei fi în lucru, nu când vei șede pe cuptor.

Pe-al nostru steag...

Pe-al nostru steag e scris unire,
Unire 'n cuget și 'n simțiri
Și sub mareața lui umbrire,
Vom înfruntă ori-ce nevoi.

Acela 'n luptă grea să teme,
Ce însuș e rătăcitor,
Iar' noi uniți în ori-ce vreme
Vom fi, vom fi învingători.

Am înarmat a noastră mână
Ca să păzim un scump pământ,
Dreptatea e a lui stăpână
Iar' domn e adevărul sfânt!

Și 'n cartea veșniciei scrie,
Că țări și neamuri vor peri.
Iar' mândra noastră 'mpărăție
Etern, etern va înflori!

A. Barsean.

TÂRGURI DE ȚARĂ pe teritoriul comitatului Târnavei mici și a comitatelor învecinate în Iulie, August, Septembrie și la începutul lunii Octomvrie:

Blaj, Ernut.	2 Iulie
Ibașfalău.	5 Iulie
Bălăușeri.	16 Iulie
Diciosânmărtin.	24 Iulie
Bazna.	1 August
Ațel.	8 August
Cetatea de baltă.	21 August
Sântpaul.	28 August
Murășoșorheiu.	4 Septembrie
Ogra.	16 Septembrie
B. Sânmiclăuș.	21 Septembrie
Mediaș.	25 Septembrie
Bachnea	27—30 Septembrie
Ludoșul de Murăș.	4 Octomvrie
Micăsasa.	13 Octomvrie
Diciosânmărtin.	15 Octomvrie

Aviz cititorilor!

Proximitate număr al „Românului Târnavean” va apărea la începutul lunii Octomvrie.

REDACTIA.

Posta Redacției.

Dlui „Dam”. Am publicat cu plăcere articolul Dv. despre „Banca Albina și criza financiară-economică” și ne rugăm să binevoiați a ne cerceta și pe viitor cuastfel de articole de interes public.

Dlui „N. D. în S—r.” Mulțămim de raportul trimis despre decursul examenului din comuna Chirileu. L-am folosit în numărul de azi conform dorinții.

Dlui „I. T. în T.” Am primit corespondența Dv. și pe lângă mulțămitele noastre o aducem în numărul de azi.

Dlui „A. M. în C.” Citește „Scrisori către Redacție”. Cred, că te-am mulțămim.

Posta Administrației.

Dlui „D. M. protopop în S.” Am primit abonamentul DVoastră „Românul Târnavean” Nr. 5 s'a expedit tuturor parohiilor gr-or. de pe teritoriul comitatului Târnavei-mari încă la timpul său.

Redactor responsabil: IOAN MIHU.

Atelier de încălțăminte

de primul rang, unde se execută toate comenzile în timpul cel mai scurt. Prețuri moderate. Reparație din material bun. Încălțăminte gata. Serviciu prompt.

Cu stimă:

Alexandru Macarie,
măestru pantofar.

Diciosânmărtin.

Mare asortiment de:

Ștofă, Postav, Barchet, Pichet, Tenis, Zefir, Pânză, Dehlen, Creton, Dantelă, Ciorapi, Batiste, Pălării, Gulere, Mangete, Plapome, Năfrămi, Bumbac, Arniciu, etc. etc.

Se pot cumpăra cu prețurile cele mai ieftine la:

„Iulius Anca”
Diciosânmărtin.

Automobil de închiriat

la

Dănilă Boila, în Diciosânmărtin,

tot acolo se pot căpăta mărfuri de fier, delicatesă, băcănie, porțelan, sticlării, coloniale și vâpsăli.

Magazină de petroliu.

Moară mânăată de putere motorică
fabrică românească
de țigle și cărămizi

„PETRU ȘI PAUL”

în orașul Diciosânmărtin,

unde se poate măcina în orice timp și se află cărămizi și țigle de tot soiul pe lângă prețuri modeste. Se pot încărcă la fața locului vagoane de marfă pentru transport pe linia ferată.

A apărut: Acatistul și servinde
legătura simplă frco . . . 1 cor. 10 fl
cu foi aurite în pânză 1 „ 60 „
în piele bordo frco 6 „ 20 „
în celuloid cu cruce frco 5 „ 20 „
Librăria Seminarială Blaj—Balázsfalva.